

UMSÖGN

Viðtakandi: Borgarráð

Sendandi: Mannréttinda- og ofbeldisvarnarráð

Umsögn um skýrslu vöggustofunefndar á starfsemi Vöggustofunnar að Hlíðarenda og Vöggustofu Thorvaldsensfélagsins og tillögu nefndarinnar um frekari athuganir

Borgarráð Reykjavíkur samþykkti þann 10. mars 2022 að setja á stofn nefnd þriggja óháðra sérfræðinga til að gera heildstæða athugun á starfsemi Vöggustofunnar Hlíðarenda og Vöggustofu Thorvaldsensfélagsins sem reknar voru í Reykjavík á síðustu öld undir eftirliti barnaverndarnefndar Reykjavíkur. Á fundi borgarráðs þann 12. október sl. var samþykkt tillaga borgarstjóra um eftirfylgni á skýrslu nefndarinnar og var henni vísað til umsagnar velferðarráðs, umdæmisráðs barnaverndar, öldungaráðs og mannréttinda- og ofbeldisvarnarráðs. Óskað var eftir því að Mannréttinda- og ofbeldisvarnarráð tæki fyrir tillögu nefndarinnar um að fram færu frekari athuganir á starfseminni.

Mannréttinda- og ofbeldisvarnarráð þakkar fyrir tækifæri til að veita skýrslu nefndar um starfsemi vöggustofa umsögn. Nefndin hefur unnið afar mikilvægt starf og nú er þarft að þeirri vinnu verði fylgt eftir með viðeigandi hætti og að tillögur nefndarinnar um viðbrögð við niðurstöðum skýrslunnar verði skoðaðar vandlega. Af lestri skýrslunnar er ljóst að börnin sem dvöldu á Vöggustofunni Hlíðarenda og Vöggustofu Thorvaldsensfélagsins þurftu að þola mikla vanrækslu sem jafna má við andlegt ofbeldi. Mikilvæg tengsl barna og foreldra voru rofin án þess að málefnalegar ástæður hafi staðið þar að baki og án þess að aðrir umönnunaraðilar hafi veitt börnunum nánd og hlýju í þeirra stað. Aðeins líkamlegum þörfum barnanna var sinnt og áhersla lögð á hreinlæti og einangrun þeirra frá umheiminum. Börnin voru að mestu látin afskiptalaus í rúmum sínum og starfsfólk ávítað ef að þau sýndu börnunum athygli umfram það sem nauðsynlegt var. Rekstur vöggustofanna fór fram með þessum hætti þrátt fyrir að mikilvægi persónulegra tengsla barna við foreldra sína eða aðra umönnunaraðila á fyrstu þremur árum ævinnar hafi verið vel þekkt meðal fagfólks á þeim tíma. Fyrirliggjandi gögn benda til þess að Barnaverndarráð Reykjavíkur hafi lítið sem ekkert sinnt eftirlitsskyldum sínum gagnvart bæði Vöggustofunni Hlíðarenda og Vöggustofu Thorvaldsensfélagsins fram til ársins 1967. Í því samhengi ber að nefna að nær allan þann tíma sem vöggustofurnar voru starfandi var íslenska ríkið skuldbundið að þjóðarétti til að fylgja ákvæðum Mannréttinasáttmála Evrópu, sem var undirritaður af Íslands hálfu 4. nóvember 1950 og fullgiltur 19. júní 1953.

Mannréttinda- og ofbeldisvarnarráði hefur verið falið að veita umsögn um tillögu nefndarinnar um frekari athuganir á rekstri Vöggustofu Thorvaldsensfélagsins á árunum 1973-1979. Í sérstakri greinargerð borgarstjóra, dags. 7. mars 2022, að baki tillögu þeirri sem síðan var samþykkt í borgarráði 10. mars, er lagt til grundvallar að vöggustofurnar hafi starfað frá árinu

1949 fram til ársins 1973 og afmarkaði nefndin störf sín við þetta tímabil. Vöggustofa Thorvaldsensfélagsins starfaði aftur á móti allt til ársins 1979 sem upptökuheimili barna frá þriggja mánaða til 12 ára aldurs. Í skýrslunni er rakið hvernig aðstæður á Vöggustofu Thorvaldsensfélagsins hafi farið batnandi frá og með árinu 1967 eftir að opinber gagnrýni kom fram í borgarstjórn Reykjavíkur á starfseminni. Þá liggur fyrir að eftirlit Barnaverndarráðs með starfsemi vöggustofunnar hafi aukist eftir 1967. Áfram hafi þó ýmsu verið ábótavant í starfsemi vöggustofunnar á þessum tíma líkt og lýsingar fyrrum starfsfólks og einstaklinga sem muna eftir dvöl sinni á vöggustofunni sem börn bera merki um.

Mannréttinda- og ofbeldisvarnarráð telur efni skýrslunnar gefa fullt tilefni til að fram fari frekari rannsókn á vistheimilum sem rekin voru undir eftirliti Reykjavíkurborgar eftir árið 1973. Leiða má líkum að því að fjöldi ungra barna hafi verið vistaður á upptökuheimili Thorvaldsensfélagsins fram til ársins 1979. Í skýrslu nefndarinnar er fjallað sérstaklega um afdrif barna sem vistuð voru á vöggustofum en skaðleg áhrif dvalarinnar birtist m.a. í hærri dánar- og örorkutíðni. Er það í samræmi við mannréttindastefnu Reykjavíkurborgar og sjónarmið um jafnræði að fram fari áframhaldandi athugun á vöggustofum í Reykjavík.

Samantekt

Niðurstöður skýrslu á starfsemi Vöggustofunnar að Hlíðarenda og Vöggustofu Thorvaldsensfélagsins gefa skýrt til kynna að börnin sem þar dvöldu hafi mátt þola illa meðferð í formi vanrækslu. Starfsfólk hafi eingöngu sinnt líkamlegum þörfum barnanna og verið skipað að forðast að tengjast börnunum tilfinningalega, þvert á það sem þekktist á þeim tíma um mikilvægi þess að börnum væri sýnd ást og umhyggja. Opinbert eftirlit með vöggustofunum var verulega takmarkað fram til ársins 1967 eftir að athugasemdir um starfsemina voru lagðar fram í borgarstjórn. Þrátt fyrir að stefna þeirra sem sáu um skipulag vöggustofanna hafi breyst í kjölfarið og umönnun barnanna batnað til muna benda heimildir til þess að enn hafi margt verið athugunarvert við umönnun barnanna næstu árin. Mannréttinda- og ofbeldisvarnarráð telur brýnt að frekari athugun fari fram og gengið verði úr skugga um það hvort börnin sem dvöldu á vistheimilinu næstu árin hafi mátt þola illa meðferð af hendi starfsmanna stofnunarinnar.